

Naši primorci borci i pomorci

Ivo Šojka

Početkom zime, negdje u siječnju godine 1944. naš mali partizanski odred na otoku Mljetu živio je i djelovao pod teškim uslovima. Njemački okupatori u borbi protiv odreda, u nastojanju da ga unište, primijenili su našu taktiku, taktiku zasjede. Kako je narod bio uz nas (izuzev neznatne grupice izdajnika) i kako smo bolje poznavali teren, uspješnije smo operirali i odmah poslije njemačkog desanta na Mljet, krajem prosinca 1943., uništiti smo im tri jače patrole. Jednu na kopnu i dvije, koje su išle motornim čamcima morem u potrazi za nama.

Poslije ovih naših akcija nastao je strahoviti pritisak i teror. Izdata je zabrana, da se nitko ne smije udaljiti lijevo ili desno od puta. Na sva veća brda fašisti su postavili izvidnice u jačini od deset do petnaest vojnika, a na sve važnije raskrsnice isto toliko jake zasjede. Bilo je slučajeva, da su pucali, kada bi tko god hodeći u svoju baštinu slučajno skrenuo s puta. U to vrijeme su također prisiljavali ljude da idu s njihovim patrolama u potragu za partizanima. Jednog zimskog jutra u siječnju podijelili su čitavu vojsku na otoku, a bilo ih je oko 400, na patrole i u svaku patrolu primorali po nekoliko naših ljudi da idu s njima. Riješili su, da nas po svaku cijenu nađu i unište.

Pametan borac i rukovodilac, pokojni Petar Stijepić, tada član Kotarskog Komiteta Partije i

naš komandant, dan prije dade nalog, da se naš odred podijeli na petorke i razide na određene sektore na otoku. Svako partizanskoj petorki odredio je rukovodioca. I u prvi mrak toga dana odoše naši borci svaki na svoj teren, a nas troje sa Stijepićem ostadosmo da sačekamo vezu s Pelješca, koja se u ono vrijeme pod teškim uslovima održavala. Dočekasmo vezu negdje oko pola noći. Dva druga s Pelješca dovezli su čamcem ranjenog Juru Šetku, člana rukovodstva

Major
Ilija Stijepić

SKOJ-a za južnu Dalmaciju. Saznasmo odmah, da je ranjen prošlog dana ujutro i da su ga drugovi jedva te noći uspjeli prenijeti preko cijelog Pelješca od Brijeste do Dobre luke.

Svi smo ga poznavali i voljeli zbog njegove hrabrosti i neumorne aktivnosti u političkom radu u to vrijeme. Bio je ranjen kroz butinu desne noge. Kost mu je bila potpuno slomljena. Drugovi su mu ukazali prvu pomoć, ali smo bili svi zabrinuti, da se ne pogorša rana i nastojali smo što prije doći do bolnice. Tada je najbliže partizansko lječilište bilo na Visu i trebalo je brzo raditi na organiziranju prijevoza. Druga smo odmah prenijeli blizu sela Kozarice, sakrili ga i preporučili našim simpatizerima, da ga njeguju i hrane, dok mi organiziramo prijevoz na Lastovo i dalje. Odmah smo pošli u pravcu, gdje je bila prva petorka našeg odreda, gdje smo inače po ranijem planu trebali otići. U samo svanuće sretosmo svu u strahu sestru pokojnog Iljka Čumbelića, tadašnjeg našeg komesara. Drhtavim glasom nam reče: »Traže vas svuda po Mljetu Nijemci, a sa svakom njihovom patrolom ima po nekoliko naših seljaka, koje su primorali, da idu ispred njih.«

Petar je saluša, reče joj, da se smiri i čuva, zastane malo zamišljen, a onda nam reče: »Znao sam ja još jučer, da će oni ovako nešto poduzeti poslije naših akcija... Oprostismo se s drugaricom i pođemo naprijed, a Petar nastavi poslije jedne kraće pauze: »Bit će ozbiljne borbe s njima, tek je počelo«, opet malo zastane i nastavi »našim mladim drugovima u odredu treba da bude jasno, da s nacistima ne ide kao s Talijanima.«

Idemo tako uskom šumskom stazom između dva brda. Ne zastajkujemo više. Staza je bila djelomično šumovita, na nekim mjestima i previše, tako da nijesmo imali nikakav vidokrug. Govorili smo poluglasno o tome, kako treba brzo raditi oko spasavanja druga Jure i tim našim razgovorom remetili tišinu zimskog jutra, za vrijeme samog sunčanog rađanja.

Pred nama je išao Petar, a za njim nas tri druga. Najednom nas iznenadi tvrdi pruski glas: »Halt«! Padosmo odjednom na put, a Petar vikne koliko ga grlo nosilo: »Odred u strijelce«!

Drug Jure Šetka

Čim to izreče opali rafal iz svoje strojne puške. Nacisti počehše bježati ispred nas. Bili smo na rastojanju od nepunih 4 metra i dijelila su nas dva gusta niska česminova stabla. Ustanovismo, da su iz ovog pravca, odakle mi dolazimo, nacisti čekali svoju patrolu po njihovom planu. Iznenađio ih je Petrov glas i rafal, pa se ne mogaše pribrati i zato su pobjegli.

Mi smo izašli na Osojno brdo i najednom u pravcu odakle smo došli zapazimo drugu njemačku patrolu. Nacisti su išli zastajkujući u pravcu našeg logora, koji smo prednju noć napustili. Očigledno su bili zbunjeni, jer su čuli našu pucnjavu. Kada je ova patrola nestala iza brijege, primijeliti smo da su prema nama, u streljačkom stroju oni, na koje smo bili zapucali. Dolazili su u većem broju sada, jer su se sastali s jednom od svojih patrola.

Brzo smo donijeli odluku, da ih napadnemo i kada pridoše bliže tako i učinismo. Uspjeli smo ih opet natjerati na odstupanje.

Ovih nekoliko sati u borbi s njemačkim patrolama stalno smo mislili o ranjenom drugu, da li su ga našli i da li mu se pogoršala rana. Petar se ljutio na drugove iz odreda, jer je pretpostavljao, da su vidjeli Nijemce kao imi, a nije su na njih zapucali. U sam zalaz sunca smo se uputili kroz gustu šumu iznad mora prema jednoj ribarskoj uvalici. Računali smo, da ćemo naći i našli smo rasušeni ribarski čamac. Gurnemo ga u more i dvojica veslajući, a dvojica izbacujući vodu iz njega, pođemo prema Kozarici i za jedan sat vožnje stižemo kod ranjenog druga Jure. Obradova se, kad nas vidje i reče, da je bio jako zabrinut za nas, jer je čuo pucnjavu, pa je pomislio da ne ćemo uspjeti doći do njega.

Bez oklijevanja ukrcasmo ranjenika u čamac i iste noći predemo u drugu uvalu južno-zapadno od sela Govedari. Tu nas je zatekao dan, a trebalo se brzo pripremati na put za Lastovo. Trebalo je naći bolji, zdraviji čamac i to je u rekordnom roku obavio Petrov brat Ilija Stijepić, sada major JNA.

Prije prvog mraka krenusmo za Lastovo. Na putu nismo imali nikakvih teškoća. Raspoloženje ranjenog druga ulijevalo nam je nadu, da će izdržati put do bolnice i da ćemo na vrijeme stići. Na tome putu osvanusmo u Lastovu; ranjenik, dva brata Stijepića i ja. Na Lastovu nije bila nikakva partizanska jedinica i opet Ilija ode da organizira put za Vis. Nađe motor, ali vlasnik sakri jedan dio, bez kojeg se nije moglo ići. Ilija primijeti, da je vlasnik kukavica, koji nerado daje čamac, pa da je zato sakrio dio od motora. Izvadi revolver i ozbiljno mu zaprijeti, da pronađe dijelove motora. Uskoro se stvori i osposobi motor, a vlasnika također primora da ide s nama.

Slijedeće noći krenusmo prema Visu. Na polasku napravismo griješku, što vlasnika kukavicu postavismo na kormilo. Vrtio nas je u krugu čitave noći, u namjeri da onemogućí naš odlazak. Računao je sigurno, da će biti zadržan u vojsci, a motor da će mu biti mobiliziran. Do nas i ranjenika nije mu bilo.

U samo praskozorje nadosmo se na prostranoj morskoj pučini i ne mogosmo sagledati nigdje kraj. U vedro zimsko jutro do izlaska sunca ostadosmo na mjestu posmatrajući okolo dogledom horizont. Svi smo zabrinuti, a pogotovo ranjeni drug Jure, koji neprestano moli, da mu se dade pištolj da se ubije. Petar ga tješi i uvjerava, da će sve biti dobro, zatim stane na pramac čamca, pogleda dva puta na rađanje sunca i u svoj sat na ruci i pokaže u kom pravcu treba nastaviti vožnju. Istodobno ja i Ilija napadamo i grdimo vlasnika i izražavamo sumnju da sabotira. On neprestano kuka i zaklinje se da nije nikada išao na Vis i da ne zna put.

Poslije puna tri sata vožnje ugledamo najprije galebove pa onda kopno. Začuli smo veliku buku avionskih motora i jedan drugoga pogledom upitamo da nijesu možda njemački.

Znali smo, da skoro svaki dan dva njemačka patrolna aviona tipa »Meserschmit« redovito patroliraju obalom i mitraljiraju svaki brod na pučini. Najednom se iznad nas pojaví preko stotinu američkih aviona »Liberatora«. Svi smo se obradovali tome kao i saznanju, da smo u blizini otoka Sušća, a istodobno nam se ukaže Vis i ostali naši otoci.

Vedrina obuže sve nas, a naročito ranjenog druga. Iskrcasmo se na Sušć i pomirismo se s tim, da na Vis možemo tek slijedeće noći. Bili smo sretni što nijesmo oskudijevali gorivom, makar smo bili jako gladni.

Sve je sretno i dobro svršilo. Slijedeće noći otplovili smo za Vis i stigli u Komizu sutradan. Predadosmo druga u bolnicu i saznasmo od liječnika da nema velike opasnosti. Odavde je drug Jure otputovao na liječenje u Italiju, a mi

Poginuli Petar Stijepić

slijedećih dana nazad u partizanski odred na Mljet istim putem, noćnim putovanjem u etapama...